

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

LGN

✓ 1175

1099

Հ Բ Ա Ն Ա Գ

ԲԱՐԵԿԱՐԳՈՒԹԵԱՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԱՅ

ՎԱԻԵՐԱՑԵԱԼ

Ի ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ԽԱՌՆ ԺՈՂՈՎՈՅ

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

ԿՈՍՏԱՆԳՆՈՒԹՅՈՒՆ

Ի ՏՈՒՐԱՆԻ Յ. ՄԻԻԷՆՏԻՍԵԱՆ

1878

1878

№ 125

Առաջին վարժարանաց բարեկարգութեան համար
Ուսումնական խորհրդոյ պատրաստած սոյն Հրահանգը
նկատողութեան առնելով խառն ժողովը, քանի մը փոփո-
խութեամբ ընդունեց և վաւերացուց, և որոշեց սպազ-
ութեամբ հրատարակել և հրաւիրել թէ Մայրաքաղա-
քին և թէ Գաւառաց Թաղական խորհուրդները և վար-
ժարանաց Հոգաբարձութիւնները և խնամակալութիւն-
ները, սր սոյն Հրահանգին համեմատ իրենց խնամոց ներ-
քել գտնուած աղյային վարժարանաց բարեկարգութեա-
նը հոգ տանին. և փորձառութեամբ ստացած դիտողու-
թիւննին բարեհաճին տեղեկագրել առ Ուսումնական
խորհուրդն Կեդրոնական Վարչութեան. որպէս զի ՚ի պա-
հանջել հարկին սոյն Հրահանգը վերաբնուի և վերստին
հրատարակուի :

Բայց մինչև այն առեւն սոյն Հրահանգն ամբողջ պիտի
գործադրուի, և թէ Մայրաքաղաքին և թէ Գաւառաց
Թաղական խորհուրդը և վարժարանաց Հոգաբարձու-
թիւնը և խնամակալութիւնը պարտաւոր են ըստ այսմ
վարուելու :

17 Յուլիս 1873

՚ի Պատրիարքարանի Հայոց

՚ի Կ. Պօլիս

Ն Ա Խ Ա Գ Ա Հ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԿՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

ՊԱՏՐԻԱՐԿ Կ. ՊՕԼՍՈՅ

ՄԿՐՏԻՉ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԽՐԻՄԵԱՆ

Դիւան Կրօնական Ժողով

ԱՏԵՆԱԳՊԻՐ

ԱՏԵՆԱՊԵՏ

Մ. Վ. ԻԶՄԻՐԼԵԱՆ

ԹԱԳԷՈՍ ԵՊԻՍԿՈՊՈՅ

Դիւան Գաղափարական Ժողով

ԱՏԵՆԱԳՊԻՐ

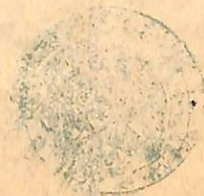
ԱՏԵՆԱՊԵՏ

Ս. Պ. Պ. ՓԱՓԱԶԵԱՆՅ

ՍԵՆԵՔԵՐԻՄ Մ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

41175-60

ՀՖ. 1177

ՀՐԱՀԱՆԳ

ԲԱՐԵԿԱՐԳՈՒԹԵԱՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԱՑ

Ա.

ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1. Ազգային վարժարանները երկու տեսակ են
Ա. ՆԱԽԱԿՐԹԱՐԱՆ ԿՎԱՆՔԱԿԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ .
Բ. ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆ ԿՎԱՆՔՈՐԳԱԿԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ :

Նախակրթարանի մասն է ընտելւարանը, որ ծաղկոց ալ կ'ըսուի :

2. Սոյն վարժարանները թէ առանձինն և թէ մի և նոյն յարկի տակ կրնան ըլլալ :

3. Երբ մի և նոյն յարկի տակ ըլլան, ըստ կարեւրոյն հոգ տանելու է որ Ուսումնարանը բաժանի ալ ըլլայ նախակրթարանն. իսկ Ընտելարանը միշտ բաժանեալ պիտի ըլլայ առանձին սրահով կամ սենեակով :

4. Վարժարանաց շէնքը և այլ ամեն կարգադրութիւնները պէտք է որ ըլլան ողջպահիկ կանոնաց համեմատ : Ուստի նոր շինուելիք վարժարանի յատակագիծը պէտք է ներկայացնել Ուսումնական խորհրդոյ, և անոր հաւանութիւնն ստանալ. իսկ արդէն շինուածներն ալ պէտք է ըստ կարեւրոյն յարմարցնել ողջպահիկ կանոնաց :

5. Ամեն թաղ կամ գիւղ իր վարժարանաց մէջ Ընտելարանի և Նախակրթարանի ուսման նքը պարտաւորիչ պի-

տի ընէ թէ մանկանց և թէ աղջկանց . և եթէ ձեռնհաս է՝ Ուսումնարանի սահմանեալ ուսմունքն ամբողջ և կա նոնաւոր կերպով պիտի աւանդէ :

Իսկ եթէ անձեռնհաս է , և այնպէս ըլլալը հաստատուած է Աղգային Վարչութենէն , ան ատեն ուրիշ մեր ձակաց թաղերու կամ գիւղերու հետ միանալով պէտք է որ կեդրոնական Ուսումնարան մը հիմնելու հոգ տանի :

Իսկ եթէ այս ալ ընել անկարելի կամ դժուարին ըլլայ , պարտական է գէթ Ուսումնարանի առաջին երէք տարիներու ուսմունքն աւանդել :

Եւ եթէ այս մասին որ և է փոփոխութեան կամ անօրէնութեան հարկ տեսնէ , պէտք է որ դիմէ Աւսումնարանի խորհրդոյ հաւանութեանը :

Բ .

ՈՒՍՄՈՒՆՔ

6. Ընդէլարանի մէջ կ'աւանդուին Ընթերցանութիւն .

Գիր .

Թուանշան ճանաչելու գրել .

Քրիստոնէական հրահանգ և տերունական աղօթք բանիւ :

7. Մախկըթարանի մէջ կ'աւանդուին

Քրիստոնէական վարդապետութիւն ըստ գաւանդութեան Հայաստանեայց ուղղափառ Ս. Եկեղեցւոյ . և Սրբազան պատմութիւն հին և նոր կտակարանաց .

Բարոյական՝ աղգային և ընտանեկան կրթութիւն .

Աղգային գրաբառ լեզու , կամ Հայկաբանութիւն , ցթարգմանութիւն Ս. Աւետարանի .

Աղգային պատմութիւն՝ հանդերձ Հայաստանի աշխարհագրութեամբ .

Տարերբ թուագիտութեան .

Տարերբ Աշխարհագրութեան .

Եկեղեցական երգեցողութիւն .

Գծագրութիւն :

(Տես Հրահանգ Թաղ. Խորհրդոց յօդ. 33-34-35)

8. Մախկըթարանի մէջ պէտք է որ աւանդուին նաև Հողագործական գիտելիք , Պարզ Տոմարակալութիւն , Մարմնամարզութիւն և Աղգային Երգք :

9. Ուսումնարանի մէջ կ'աւանդուին

Քրիստոնէական վարդապետութիւն և կրօնագիտութիւն , հանդերձ պատմութեամբ Հայաստանեայց ուղղափառ Ս. Եկեղեցւոյ .

Բարոյական՝ աղգային և ընտանեկան կրթութիւն և Առողջաբանութիւն .

Աղգային գրաբառ լեզու , կամ Հայկաբանութիւն , Պատմութիւն .

Սկզբունք Բնակագիտութեան .

Աշխարհագրութիւն .

Լեզուագիտութիւնք . (Տաճկերէն , Գաղղիերէն ևն.)

Սկզբունք Բնական պատմութեան .

” Բնագիտութեան

” Տարրագիտութեան

” Տնտեսագիտութեան .

” Մեքենաբանութեան .

” Փիլիսոփայութեան .

Տոմարակալութիւն .

Չեւադրութիւն .

Եկեղեցական երգեցողութիւն՝ հանդերձ ձայնագրութեամբ .

Աղգային երգք՝ հանդերձ ձայնագրութեամբ .

Գեղագրութիւն .

Ատղնեգործութիւն :

ԲԱՇԽՈՒՄՆ ՈՒՍՄԱՆՑ

10. Ընդհանրանի ուսմանը սկիզբէն շարունակաբար կ'աւանդուին փոփոխակի կարգով մը, մերթ ընթերցման, մերթ գրի, մերթ աղօթքի ևն. ուսմանց պարապեցնելով տղայքը, որոնք թէ մանուկ և թէ ազնիկ միւսնոյն սրահի մէջ կրնան պարապիլ, 5-7 տարեկան հասակի մէջ:

11. Մտնալիւրանի ուսմանը 3 տարեկան շրջաններու վրայ հետեւեալ կերպով կը բաշխուին.

Ա. ՏԱՐԻ (Ա. ԿԱՐԳ)

- Պատմութիւն Ս. Գրոց համառօտ:
- Հայկաբանութիւն (Քերականութիւն և համարաբանութիւն և սոսն ընդհանրական բանից):
- Ազգային պատմութիւն (Յիշել Սրշիւնեաց):
- Թուագիտութիւն (Չորս գործողութիւն):
- Աշխարհագրութիւն (Հայաստան և Ասիա):

Բ. ՏԱՐԻ (Բ. ԿԱՐԳ)

- Պատմութիւն Ս. Գրոց համառօտ (Եւրոպականութիւն և Արարից):
- Հայկաբանութիւն (Քերականութիւն Բ. Տա՛ և բառագիտական վերլուծութիւն Ս. Ա. Եւրոպականի վրայ: Եւր. ուսման ընդհանրական բանից):
- Ազգային պատմութիւն (Յիշել պատմութեան):
- Թուագիտութիւն (Կրկնաբանի և Համեմատութիւն):
- Աշխարհագրութիւն (Եւրոպա և Ամերիկա):

Գ. ՏԱՐԻ (Գ. ԿԱՐԳ)

Քրիստոնէական վարդապետութիւն համառօտ:

Հայկաբանութիւն (Քերականական կրթութիւն, Բարգմանութիւն և վերլուծութիւն Ս. Ա. Եւրոպականի: Պարզ նամակագրութիւն աշխարհաբան վերլուծ):

Ազգային պատմութիւն (Ընդհանուր և Հասարակական գիտելիք):

Թուագիտութիւն (Առկարական գործողութիւն և պարզ Տոմարականութիւն):

Աշխարհագրութիւն (Ամերիկա, Ուրիանիա, և Բնական և Ուսումնական աշխարհագրութիւն):

Առաջին տարիէն շարունակաբար կ'աւանդուին նաև Բարոյական՝ ազգային և ընտանեկան կրթութիւն, և Հոգաբարձական գիտելիք (ամէն օր որդեաք ժամանակի մէջ՝ փոփոխիլ և ընդհանուր բառաբանութեամբ):

Գիր. Գծագրութիւն (Կրթութիւն պարզ գծաւոր օրինակութեանց լիլի և սև գիծաւոր վրայ. և սկիզբէն Երկրաչափական գծագրութեան):

Եկեղեցական երգեցողութիւն յարմարաւոր մանկանց.

Ազգային երգք.

Աստուածաբանութիւն (կար) ազնիանց.

Մարմնամարզութիւն՝ որպէս օրինակ կամ մարմն, շարժանականութեամբ և ջիւղը շարժելը կրթութիւն:

12. Ազգային լեզուի և թուագիտութեան համար ամէն օր, իսկ միւս ուսմանց համար օր ընդմէջ դասախօսութիւն կ'ըլլայ, և կամ ամէն օր:

Դասերուն տեղութիւնը սովորաբար մէկ ժամ է, կամ քիչ մ'աւելի կամ նուազ, ինչպէս որ պատշաճ դատուի:

13. Ուսումնարանի ուսմանը 6 տարեկան շրջաններու վրայ հետեւեալ կերպով կը բաշխուին.

Ա. ՏԱՐԻ (Ա. ԿԱՐԳ)

Հայկաբանութիւն (Քերականական գիտելիք ընդհանրական. Բարգմ.

Լ վերջ. ընդեր ճապենագրաց. Նամակագրո-րի-ն կամ Վիպագրո-րի-ն) :

Պատմութիւն (Աղգային ընդարձակ՝ հանրերջ Հնախօսութեամբ) =
Պատմութիւն (Հին աղգաց՝ հանրերջ այխարհագրո-րութեամբ) =
Սկզբունք Քանակագիտութեան (Թո-ագիտո-րի-ն ընդար-ձակ) =

Աշխարհագրութիւն (Քաղաքական ընդարձակ) =

Լեզուագիտութիւնք

Տաճկերէն (ընթերց և գիր հանրերջ ո-ղլագրո-րութեամբ) =
Գաղղիերէն (ընթերց. և գիր հանրերջ ո-ղլագրո-րութեամբ և Խնարհմունք Բայեց) =

Սկզբունք Բնական պատմութեան (Կենդանաբանութիւն) =

Բ. ՏԱՐԻ (Բ. ԿԱՐԳ)

Հայկաբանութիւն (Թարգմ. յաշխարհաբանութիւն գրաբան և վերջանութիւն ընդեր ճապենագրաց, Ասորո-ածաշու-նչ Ս. Գիրք, Եղնի, Եղնչ, Ոսկեբերան, ևայլն) =

Պատմութիւն (Միջին դարո-՝ հանրերջ այխարհագրո-րութեամբ) =
Սկզբունք Քանակագիտութեան (Երկրաչափութիւն և Հան-րահաշի-ն) =

Աշխարհագրութիւն (Շար. Ա. քարո-յ) =

Լեզուագիտութիւնք

Տաճկերէն (Շար. Ա. քարո-յ, Քաղայիք Օսմ. և Բարգմա-նութիւն) =
Գաղղիերէն (Ո-ղլագրո-րի-ն և Քերականութիւն Ա. Տաս հան-րերջ կրկո-րութեամբ, և Բարգմանութիւն) =

Սկզբունք Բնական պատմութեան (Բո-ագմանութիւն) =

՝ Բնագիտութեան :

՝ Տարրագիտութեան :

Գ. ՏԱՐԻ (Գ. ԿԱՐԳ)

Հայկաբանութիւն (Շար. վերջանութեան ընդեր ճապենագրաց և Շարադրութիւն) =

Պատմութիւն (Նոր աղգաց) =

Սկզբունք Քանակագիտութեան (Շար. Հանրահաշի-ն և Երկ-րաչափութեան. Երանկի-նաչափութիւն ո-ղլագիծ և Արաշա-փութիւն) =

Աշխարհագրութիւն (Տիեղերագրութիւն) =

Լեզուագիտութիւնք

Տաճկերէն (Շար. Բ. քարո-յ և Նամակագրութիւն) =
Գաղղիերէն (Ո-ղլագր. Քերականութիւն Բ. Տաս հանրերջ կրկո-րութեամբ : Բարգմանութիւն և Նամակագրութիւն) =

Սկզբունք Բնական պատմութեան (Երկրաբանութիւն) =

՝ Բնագիտութեան (Շար. Բ. քարո-յ) =

՝ Տարրագիտութեան (" ") =

Տնտեսագիտութիւն (Համա-օք և նախնական գիրքիք) =

Տոմարակալութիւն :

Դ. ՏԱՐԻ (Դ. ԿԱՐԳ)

Հայկաբանութիւն (Շար. Գ. քարո-յ և Գրագիտութիւն) =

Պատմութիւն (Քաղաքայրութեան) =

Սկզբունք Քանակագիտութեան (Երանկի-նաչափութիւն գըն-ասիան և Երկրաչափութիւն վերջ-ծական) =

Լեզուագիտութիւնք

Տաճկերէն (Համա-օք Քերականութիւն Պարսկերէնի և Արաբե-րէնի. վերջանութիւն ընդեր ճապենագրաց, Տի-սնո-ր, Օսմ. պարսնութիւն ճիւղիւնի քաղայի ևայլն, Գրագիտութիւն և Շարադրութիւն) =

Գաղղիերէն (վերջ. ընդեր ճապենագրաց, Բասին, Քո-ննեյլ, և այլն, Գրագիտութիւն և Շարադրութիւն) =

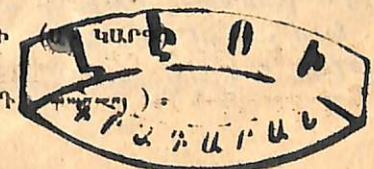
Սկզբունք Բնական պատմութեան Անգղիերէնի, կամ ո-րիշ վերջի :

Փիլիսոփայութիւն (Տրամաբանութիւն, Հոգեբանութիւն) =

Սկզբունք Տնտեսագիտութեան :

Ե. ՏԱՐԻ

Հայկաբանութիւն (Շար. Ե

Պատմութիւն (Փիլիսոփայութիւն պարմութեան) :
Սկզբունք Բանակագիտութեան (Անհր-նական հաշիւ) :
Լեզուագիտութիւնը

Տաճիկերէն (Շար. Դ. Կար-ոյ) :
Գարլ. (" ") Եայլն :

Փիլիսոփայութիւն (Բարոյական և Պարմ. փիլիսոփայութեան) :
Սկզբունք Տնտեսագիտութեան (Շար. Դ. Կար-ոյ) :
" Մեքենարանութեան :

Զ. ՏԱՐԻ (Զ. ԿԱՐԳ.)

Շարունակութիւն ուսման նախընկաց Կար-ոյ և Պարմաստութիւն և արքայական խնութեան :

Առաջին տարիէն շարունակաբար կ'աւանդուին նաև Գրիտանեական վարգապետութիւն և Կրօնագիտութիւն հանդերձ պատմութեամբ Հայաստանեայց ուղղափառ Ս. Եկեղեցւոյ .

Բարոյական՝ ազգային և ընտանեկան կրթութիւն և Առաջաբանութիւն (ամէն օր զրոյէալ ժամանակի մէջ՝ փոփոխալի և ընդհանուր դաստիարակութեամբ) .

Չեւագրութիւն (Երկրաչափական և ընդօրինակական Գծագրութիւն, արո-եսպից՝ մանա-անդ մեքենայանութեան և ճարտարապետութեան վերաբերեալ ձեռ-ղերը . Իսկ Նիւրշ-իւն՝ յարմարա-որոյց) .
Եկեղեցական երգեցողութիւն հանդերձ ձայնագրութեամբ յարմարա-որ մանկանց .

Ազգային երգք հանդերձ ձայնագրութեամբ .
Աստիճաբարութիւն (կար և ձե) աղջկանց .
Գեղագրութիւն :

14. Պատաստութիւնը սովորաբար օր ընդ մէջ կ'ըլլան, կամ շարժութիւնը և կամ միանգամ՝ ըստ յարմարութեան և կարևորութեան :

Պատերուն տեղութիւնը սովորաբար մէկ ժամ է, կամ աւելի, ըստ կարևորութեան :

Դ .

ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՏԵՍՉՈՒԹԻՒՆ

15. Իւրաքանչիւր Թաղական խորհուրդ իր թաղային վարժարանաց համար առանձին Հոգաբարձութիւն կը կազմէ, իր մէջէն կամ դրսէն և կամ խառն ընտրելով 3 էն մինչև 5 ուսումնական և ուսումնասէր անձինք . Աղջկանց վարժարանի խնամակալութիւնն ալ՝ եթէ կարելի է՝ ձեռնհաս տիկիններու կը յանձնէ, որոյ պաշտօնը յար և նման է Հոգաբարձութեան պաշտօնին, ապա թէ ոչ՝ Հոգաբարձութեան տեսչութեան ներքև կը թողու :

Թաղական խորհուրդն ընտրեալ Հոգաբարձութիւնն և խնամակալութիւնը կը ծանուցանէ տեղւոյն Ուսումնական խորհրդոյ, որպէս զի անոր հետ դպրոցական խնդրոց վրայ յարաբերութիւն ունենան . (տես յօդ. 19 րդ. Թաղ. խորհրդոց Հրահանգի) :

Եթէ որոշեալ թուէն աւելի կամ նուազ թուով ընտրութիւն ընել հարկ ըլլայ, նոյնպէս եթէ խնամակալութիւն չ'կրնան ընտրել, պատճառներովը պէտք է ծանուցանեն տեղւոյն Ուսումնական խորհրդոյ և անոր հաւանութիւնն ստանան .

16. Հոգաբարձութիւնը կ'ընտրէ Տեսուչ մը, որոյ պաշտօնն է Ուսումնական խորհրդոյ Հրահանգաց համեմատ՝ վարժապետաց և աշակերտաց ընթացքին և անոնց պաշտօնին և պարտաւորութեան անթերի կատարմանը վերայ հսկել, և պէտք եղած հրահանգները տալ . վարժարանին բարեկարգութեանը և յառաջադիմութեան հոգ տանիլ և բարոյական՝ ազգային և ընտանեկան կրթութեան փոյթ ունենալ :

Տեսուչը պէտք է վկայեալ ըլլայ Ուսու մնական խորհրդէն, և անոր ընտրութիւնը պիտի ծանուցուի Ուսու մնական խորհրդոյ :

17. Տեսուչը Հոգաբարձութեան անդամներէն ալ կըրնայ ըլլալ, իսկ եթէ դրսէն անձ մ'է, գարձեալ իրաւունք ունի Հոգաբարձութեան խորհրդոց ներկայ գտնուելու, բայց այն ատեն ձայն ունի և ոչ քուէ :

18. Տեսուչը պատասխանատու է Հոգաբարձութեան :

19. Տեսչին պարտքն է սահմանել արձանագրութեան, դասախօսութեան և այլ պէտք եղած օրագրութեան տու մարներ, և գասախօսութեան և այլ գործոց ժամանակացոյցը, ըստ հրահանգի Ուսու մնական խորհրդոյ :

20. Տեսուչը ամէն ամսու գլուխ վարժարանին բոլոր պաշտօնէից ամսական ընկալագրին ներքե Ի Ժարո-ն կը կնքէ նոյն վարժարանին Տեսչութեան կնքովը, և Հոգաբարձութիւնը պարտական է անմիջապէս վճարել :

21. Հոգաբարձութիւնը կ'որոշէ վարժարանին ամէն կարգի պաշտօնէայնները, վարժապետք և այլն. և պարտական է իւրաքանչիւրին հետ իրենց պաշտօնին վերաբերեալ փոխադարձ պայմանագիրն ստորագրել :

22. Տեսուչը պարտական է ազդարարութիւն ընել վարժարանին ամէն կարգի պաշտօնէից, երբ պարտազանց գտնուին. և երկու անգամ ազդարարութիւն ընելէ վերջը կը ծանուցանէ Հոգաբարձութեան :

23. Հոգաբարձութիւնը գրով կը ծանուցանէ նոյն չ'անսացող պաշտօնէին. որ եթէ միևնոյն ընթացքը շարունակէ, պիտի դադարի իր պաշտօնէն :

Ապացուցեալ ծանր յանցանք մը ազդարարութեանց հարկ չի թողուր :

Հոգաբարձութիւնը պարտական է Ուսու մնական խորհրդոյ տեղեկագիր տալ արձակեալ պաշտօնէից նկատմամբ :

24. Այցելու հիւր մը Տեսչին կամ անոր որոշմամբը ուրիշ պաշտօնէի մը ընկերութեամբ կրնայ այցելութիւն

ընել վարժարանին, առանց խանգարման և շփոթութեան տեղի տալու :

Իսկ աղջկանց վարժարանի այցելութեան համար պէտք է Հոգաբարձութեան կամ խնամակալութեան կողմէն՝ եթէ ունի՝ արտօնութիւն ստանալ կանխաւ :

25. Եկեղեցական հարք, Թաղական խորհրդոյ անդամք և ուրիշ ազգային պաշտօնատարներ կրնան այցելութիւն ընել ազգային վարժարանաց. և եթէ գիտողութիւն ունին՝ բանիւ կամ գրով կ'ուղղեն առ Տեսուչն կամ առ Հոգաբարձութիւնն :

26. Արօնական ժողովոյ և Ուսու մնական խորհրդոյ անդամք միշտ իրաւունք ունին այցելութիւն ընելու ազգային վարժարանաց, և եթէ գիտողութեան արժանի կէտ նշմարեն, բացառութիւն պահանջելու Տեսչէն կամ Հոգաբարձութեանէն և կամ խնամակալութեանէն :

27. Արօնական Ժողով, Ուսու մնական խորհուրդ, Թաղական խորհուրդ և նոյն իսկ Հոգաբարձութիւն եթէ պէտք ունենան վարժարանին աշակերտաց որ և է կարգի ուսումնական վիճակը քննել և հասկընալ, կամ անձամբ և կամ իրենց կողմանէ գրով ներկայացեալ քննչաց միջոցաւ, Տեսուչը պարտական է նոյն կարգին քննութիւնը կատարել տալ իր կամ դասատուին ներկայութեանը :

28. Հոգաբարձութիւնը արտօնագիր կուտայ նորեկ աշակերտի մը :

29. Նորեկ աշակերտը իւր ձեռքը պիտի ունենայ իւր ծննդեան և մկրտութեան վկայագիրը. և եթէ ուրիշ վարժարանէ կուգայ, նոյն վարժարանին Հոգաբարձութեան կամ Տեսչին ծանուցագիրը :

Հոգաբարձութիւն կամ Տեսուչ պարտական է հրաժարող աշակերտի մը ծանուցագիր տալ անոր ուսմանց և այլ վիճակին վրայ :

30. Հոգաբարձութիւնը պիտի ջանայ որ յաջողակ աշակերտներու համար քիչ պատահի այս տարածամ հրաժարումը, աշխատները խնամելով ըստ կարելոյն :

31. Հոգաբարձութիւնը ըստ պատշաճի պէտք է որ ուսմանց ընթացքը լրացնող կամ լրացնելու վրայ եղող յարմարուոր աշակերտներէն դասակրկնիչ կամ դասատուի օգնական դնէ արժան տեսած կարգերուն համար :

32. Ծնողք իրենց բողոքը կամ գանդատը կանոնաւոր կերպով կ'ուղղեն Տեսչին . և եթէ Տեսչին համար է՝ Հոգաբարձութեան , և եթէ Հոգաբարձութեան համար է՝ կամ Թաղական խորհրդոյ և կամ Ուսումնական խորհրդոյ :

33. Աշակերտ մը եթէ խնդիր մ'ունենայ , խնդրագրով կը դիմէ Տեսչին :

Ի ներկայութեան աշակերտաց որ և է հրահանգ չի տրուիր վարժապետի , կամ այլ պաշտօնէի մը :

34. Տեսչին պարտքն է աշակերտաց ուսմանց և վարուց վիճակը միշտ քննել և պատուոյ արժանիները պատուել , և պատժոյ արժանիները պատժել :

Պատիւներն են

- Ա. Օրագրութեանց մէջ բարի նիշ դնել ,
- Բ. Ի ներկայութեան աշակերտաց գովեստ կարգաւ ,
- Գ. Ի ներկայութեան Հոգաբարձութեան կամ Թաղական խորհրդոյ և կամ այլ ազգային այցելուաց գովեստ կարգաւ :

- Դ. Գովեստից վկայական տալ առ ճնողս ուղղեալ ,
- Ե. Ուսումնական խորհրդոյ ծանուցանել ,
- Զ. Ուսումնական խորհրդէն պատուագիր առնուլ :

Պատիժներն են

- Ա. Օրագրութեանց մէջ յուրի նիշ դնել ,
- Բ. Առանձին խրատ լսել Դաստիարակէն ,
- Գ. " " " " Տեսչէն .
- Դ. Հրապարակաւ " " " "

Ե. Հոգաբարձութեան ներկայութեանը խրատ լսել , և իմաց տալ ճնողոց ,

Զ. Արտաքսել վարժարանէն կամ առժամանակեաց և կամ մշտնջենապէս :

Թէ Տեսուչք և Թէ Վարժապետք ստորտական են այս սկզբանց համեմատ վարուիլ , և ոչ միայնիկ կանոնաց հակառակ պատժական միջոցներու երբէք չ'դիմել , և զգուշանալ տղայքն ահաբեկ ընելու ամէն ձևերէն :

35. Ազգային վարժարանները պէտք է որ բացուին կիրակի օրերը և կամ ձմրան գիշերները թաղին կամ գիւղին չափահաս և ուսումնաստէնչ անձանց համար , և ուսմանը ըստ կարգի պիտի աւանդուին անոնց վիճակին և պիտոյից համաձայն :

Հոգաբարձութիւնը պտրտական են այս մասին ամէն հոգ տանելու , մանաւանդ գաւառաց գիւղորէից մէջ , և այս նպատակին համար կազմուած ընկերութիւնները քաջալերելու :

36. Հոգաբարձութեանց և Խնամակալութեանց պաշտօնին վերաբերեալ ուրիշ մասերը կը պարունակին Թաղական Խորհրդոյ Հրահանգին մէջ (տես յօդ. 37-56 ըդ.) :

Ե.

ՎԱՐՎԱՊԵՏՔ

37. Մայրաքաղաքիս մէջ Դասատուութիւն , Դաստիարակութիւն (կառավարչութիւն) և Մանկավարժութիւն ընող Վարժապետները պէտք է որ վկայագիր ունենան ՚ի ձեռին , տուեալ կեդրոնական Վարչութեան Ուսումնական խորհրդէն , և վաւերացեալ Ս. Պատրիարքէն՝ հաւանութեամբ կրօնական և քաղաքական ժողովոց :

38. Իւրաքանչիւր առաջնորդական վիճակի մէջ գըտնուած վարժապետք պէտք է որ վկայագիր ունենան գա.

Handwritten notes in the margin, including the number 22.

ւառին Ուսումնական խորհրդէն և վաւերացեալ Ս. Առաջնորդէն՝ հաւանութեամբ կրօնական և ֆաղաքական ժողովոց գաւառին :

39. Կ. Պօլսէն 'ի գաւառ, կամ մէկ գաւառէ 'ի միւս գաւառ գնացող վարժապետները պարտական են իրենց ձեռքը վկայագիր ունենալ :

40. Առանց վկայագրի վարժապետ մ'անընդունելի է . և եթէ Հոգաբարձութիւն մը զանի ընդունի, պատասխանատու պիտի մնայ :

41. Իւրաքանչիւր վարժապետ իւր պաշտօնին հետ հոգ պիտի ունենայ նաև աշակերտաց բարոյական՝ ազգային և ընտանեկան կրթութեանը և բարի զգացմանց բարգաւաճմանը . հետևաբար ինքը՝ վարժապետն ալ բարի վարուք՝ ազգասիրութեամբ և ողջմտութեամբ ծանուցեալ, և գործով բարի օրինակ պիտի ըլլայ աշակերտացը :

42. Օտար լեզուաց և արտաքին ուսմանց դատաստուները 'ի հարկին կրնան օտարագգի կամ այլադաւան ըլլալ . բայց վկայեալ պիտի ըլլան իրենց դաս տուած ուսմանց և բարի վարուց մասին . և աշակերտաց կրօնական՝ բարոյական և ազգային զգացմանց փնասակար դիտում կամ հանգամանք պիտի չունենան :

43. Վարժապետ մը իր որոշեալ ժամուն պարտի անխափան ներկայ գտնուիլ վարժարանի մէջ :

Ստիպողական բանաւոր պատճառաւ մը եթէ բացակայ մնայ, պարտական է ծանուցանել Տեսչին :

Այսպիսի բացակայութիւն մը Տեսչին հաւանութեամբը կրնայ արդարանալ :

44. Վարժապետ մը իր պաշտօնավարութեան մէջ ուրիշ զբաղմունք պիտի չ'ունենայ :

45. Դատաստուին պարտքն է աւանդելի դասը կանխաւ պատրաստել, և դիւրուսոյց եղանակաւ աւանդել, աշակերտաց հասակին և կարողութեանը համեմատ . և անմիջապէս ստուգել աշակերտաց հասկցած և ուսած ըլլալը :

46. Ուսմանց դասագրքերը կեդրոնական վարչութեան Ուսումնական խորհրդոյ գիտութեամբն ու հաւանութեամբը պիտի գործածուին, որոնց ցանկը հրատարակուած պիտի ըլլայ :

47. Դատաստուն պիտի նշանակէ իր օրագրութեան մէջ աւանդած դասը և պիտի ստորագրէ . նոյնպէս պիտի նշանակէ հարցուած աշակերտին կարողութեան աստիճանը յատուկ նիշերով :

48. Օրագրութեանց մէջ թէ դատաստուաց և թէ դաստիարակաց գործածելիք նիշերը պիտի ըլլան հետևեալ թուանշանները, որոնց կարողութիւնն ալ գիմացը նշանակուած է :

0	անպիտան
1	տկարագոյն
2	
3	
4	տկար
5	
6	
7	միջակ
8	
9	
10	լաւ
11	
12	
13	լաւագոյն
14	
15	
16	բաջալաւ
17	
18	

19
20

յոյժ քաջալաւ (պակէի կիւր)

- Բ. — Բացակայ եղող աշակերտաց համար
- Հ. — Հիւանդ " " "

49. Դաստիարակը անդուլ պիտի հսկէ աշակերտաց վարուց և աշխատասիրութեան և մաքրութեան վրայ, և ըստ ժամանակացուցին պիտի վարուի:

50. Ամէն առաւօտ աշակերտները Ս. Եկեղեցւոյ մէջ պէտք է որ հաւաքուին (եթէ վարժարանը Ս. Եկեղեցւոյ մօտ է), և յետոյ դաստիարակին տաւաճնորդութեամբ վարժարան կ'երթան, ուր սովորական աղօթքնին կ'ըզեն, ինչպէս նաև կ'իտաւուր ճաշէն յառաջ և յետոյ՝ և երեկոյեան արձակման համար սահմանեալ աղօթքները պիտի ըսեն որոշեալ ժամանակին:

Այս աղօթքները իրենց եղանակներովը կանխաւ սահմանուած պիտի ըլլան և օնական ժողովէն:

51. Դաստիարակը պիտի ունենայ Օրագրութեան տետր մը, որուն մէջ պիտի նշանակէ աշակերտաց բացակայութիւնը և անոնց վարուց նիշերը:

Պիտի ունենայ ուրիշ տետր մ'ալ, յորում պիտի արձանագրէ

- Նորեկ և հրաժարեալ աշակերտները,
- Պատուոյ և պատժոյ արժանի աշակերտները, որոնք Տեսչին կամ Հոգաբարձութեան պիտի ներկայանան:
- Դասատուաց բացակայութիւնը կամ ներկայութիւնն ըստ որոշեալ ժամուն.
- Պաշտօնական կամ անպաշտօն անձանց այցելութիւնները.

Վարժարանին մէջ տեղի ունեցած նշանակութեան արժանի դէպքերը, Տեսչին խորհրդով:

52. Դաստիարակը պիտի ունենայ նաև տետր մը, յորում պիտի արձանագրուին աշակերտք, վարժարան մտած

օրերնուն կարգաւը, հօր անուամբ և արհեստով, մականուամբ, ծննդեան թուականաւ և ուսման վիճակաւ:

Սոյն արձանագրութեան տուժարին մէջ կ'արձանագրուի նաև աշակերտին հրաժարումն իր թուականաւը և ուսման վիճակաւը:

53. Տարւոյն հինգ տաղաւարներուն մանաւանդ Ս. Զատիկի, Ծննդեան և Վերափոխման տաղաւարներուն, դաստիարակը որոշեալ աւուր մէջ աշակերտները Ս. Եկեղեցի կ'իջեցնէ 'ի խոստովանութիւն, և խոստովանահօր որոշած օրը աշակերտք կը մասնակցին Ս. Հաղորդութեան:

54. Խոստովանութեան օրէն մինչև Ս. Հաղորդութեան մասնակցելու օրը, աշակերտք պարտական են հոգելոր պատրաստութեանց ալ պարապիլ:

55. Մանկավարժ կ'ըսուին ոչ միայն Ընտելարանի յատուկ դասատուք և դաստիարակք, այլ և Նախակրթարանի բոլոր դասատուք և դաստիարակք. հետեւաբար աւսոնցմէ հմտութիւն կը պահանջուի ոչ միայն իրենց աւանդած դասերուն չափ, այլ նոյն դասերուն բարձրագոյն աստիճանին չափ ալ. և դաստիարակութեան ոգւոյն տեղեակ, և աշակերտաց հետ վարուելու և ուսմունքը անոնց քաղցրացնելու և բարի կրթութիւն մը տալու ձեռնհաս ըլլալու են:

56. Աղգային վարժարանաց Հոգաբարձութեանց և Խնամակալութեանց առաջին և գլխաւոր պարտքն է Ընտելարաններն ու Նախակրթարանները այս կարգի բազմահմուտ մանկավարժից խնամոց յանձնել, և այս մասին 'ի սրտէ հոգ ունենալ ամէն ուրիշ պիտոյքներէ աւելի:

57. Եթէ Թաղի կամ գիւղի մը մէջ Ընտելարաններ բացուած կան աղգային վարժարանէն դուրս, Հոգաբարձութիւնք կամ առաւել Խնամակալութիւնք պարտական են հսկել անոնց վրայ, որ յաջողակ և վկայեալ մանկավարժներու, մանաւանդ մանկավարժուհիներու խնամոց ներքև ըլլան:

58. Ընտելարանաց մէջ ձանձրացուցիչ եղանակներէ զգուշանալու համար հարկ է որ ժամերը մերթ ուսման և մերթ զբօսանաց համար բաշխուին :

59. Տնտեսները, տնտեսուհիները և այլ սպասուսուրները պէտք է որ բարի զբացմանց և վարուց տէր և ծնողական գուժ ունեցող՝ ծանուցեալ կամ վկայեալ անձինք ըլլան :

Զ.

ՔՆՆՈՒԹԻՒՆ

60. Դասատուները չորս ամիսն անգամ մը (փետրվարի, Յունիսի և Հոկտեմբերի սկիզբը) օրական քննութեանց մասին իւրաքանչիւր աշակերտի օրագրութեանց մէջ ստացած նիշերուն միջին թիւը կը գանեն, որ աշակերտին կարողութեան աստիճանը կը ցուցնէ, և ցուցակով մը կը յանձնեն Տեսչին :

61. Դաստիարակներն ալ՝ նոյնպէս չորս ամիսն անգամ մը՝ իրենց օրագրութեան համեմատ՝ իւրաքանչիւր աշակերտի վարուց միջին թիւը կամ աստիճանը կ'որոշեն և ցուցակով մը կը յանձնեն Տեսչին :

62. Դասատուները նաև չորս ամիսն անգամ մը քննութիւն կ'ընեն նախընթաց ամսոց մէջ աւանգած դասերուն վրայ և առանձինն կը նշանակեն օրագրութեան մէջ :

63. Հոկտեմբերի քննութիւնները տարեկան կը համարուին, և այս քննութեանց ներկայ կրնան գտնուիլ Հոգաբարձութեան, Թաղական խորհրդոյ, Ուսումնական խորհրդոյ և կրօնական ժողովոյ անդամք և քննութեան համար ուրիշ հրաւիրեալ անձինք :

64. Տեսուչը կը հաւաքէ օրագրութիւնները և քննութեանց ցուցակները, և կ'արձանագրէ Վիճակացոյց գործարք մը մէջ և կը ներկայացնէ Հոգաբարձութեան :

65. Հոգաբարձութիւնը Վիճակացոյց տուժարին համեմատ իւրաքանչիւր աշակերտի վիճակը կը նշանակէ Վիճակացոյց թղթի մէջ, և վարժարանին կնքովը կը կնքէ և կը զրկէ իւրաքանչիւր աշակերտի ծնողաց :

66. Վիճակացոյց տուժարին համեմատ ցուցակ մ'ալ շինուելով պիտի կախուի վարժարանին սրահին մէջ մինչև յաջորդ քննութիւն, և անոր մէկ օրինակն ալ Ուսումնական խորհրդոյ պիտի հաղորդուի :

67. Ուսումնական խորհուրդն ինք՝ կամ իր ընտրած անձանց միջոցաւ կը քննէ Ուսումնարանի ուսմանց ընթացքը լրացնող աշակերտները :

Ոյս քննութիւնները կարգով մը Հոկտեմբերի մէջ կ'ըսկըսին ու կ'աւարտին, և Ուսումնական խորհուրդը վկայագիր կուտայ ուսմանց ընթացքը լրացնող աշակերտոց :

68. Մշտմբեր 1 դպրոցական նոր տարին կ'սկսի, և այս միջոցին Հոգաբարձութիւնը կ'ընէ բոլոր կարգերուն փոփոխութիւնը՝ Տեսչին խորհրդով :

Եթէ աշակերտ մը իր քննութիւնները գոհացուցիչ կերպով անցուցած չէ, գարձեալ իր նախկին կարգին մէջ կը մնայ :

69. Մախակրթարանի ընթացքը լրացնող աշակերտները յետ քննութեան կ'անցնին Ուսումնարանը, և առանց Վիճակացոյցը ընդհանուր տեղեկագրով մը Հոգաբարձութիւնը պիտի ներկայացնէ Ուսումնական խորհրդոյ :

70. Հոգաբարձութիւնը պէտք է որ նախակրթութիւնն աւարտող աշակերտաց ծնողքներէն կանխաւ ապահովութիւն ստանայ, Ուսումնարանի գոնէ առաջին երէք տարիներուն շրջանն իրենց զաւակաց անխափան լրացնել տալու :

71. Ամէն ազգային վարժարան կրնայ տարեկան հանդէս կատարել ըստ սովորութեան, և Թաղական խորհուրդը նոյն հանդիսին կը հրաւիրէ Եկեղեցական հարք, ուսանողաց ծնողքը և այլ ազգայինք :

Հոգաբարձութիւնը հանդիսահանոց կը ներկայա-
ցնէ վարժարանին թէ բարոյական և թէ նիւթական վի-
ճակը, և ուսանողոց վիճակացոյց տեղեկագիրը : Եւ եթէ
պատշաճ դատուի՝ մասնաւոր քննութիւն մ'ալ ընելէ յե-
տոյ՝ ուսանողները բարոյապէս կամ նիւթապէս կը վար-
ձատրուին :

Այս հանդէսները սովորաբար կը կատարուին յետ
աւարտման տարեկան քննութեանց :

72. Այն վարժարանները որոնք սովորաբար արձա-
կուրդ կ'ընեն, Յուլիսի 15 էն մինչև Յուլիսի վերջը
կրնան ընել, կամ բոլորովին և կամ մասամբ :

« Ազգային գրադարան

NL0257035

